

Maus – En överlevandes historia av Art Spiegelman

Läraryntroduktion

Tre orsaker till varför man kanske tvekar att läsa *Maus - En överlevandes historia* med sina elever:

1. "Ännu en berättelse om Förintelsen! Vi har redan så mycket bra material om Förintelsen och andra världskriget. Det räcker".
2. "Det är ju en seriebok. Jag har svårt för serier och tycker inte att en seriebok stimulerar mina elevers läsförmåga."
3. "Den är för tjock."

Tio skäl att ÄNDÅ läsa *Maus 1 & 2* med sina elever:

1. I *Maus* berättar Art Spiegelman om Förintelsen på ett nyskapande och attraherande sätt.
2. Dagens unga har förmodligen lättare att ta till sig bildmedier än äldre generationer. Att läsa en seriebok eller grafisk roman är inte alls lika krävande för dem som det är för många vuxna.
3. Seriemediet fångar även ovilliga läsare.
4. Berättarstrukturen i *Maus* är lika komplex som i många kvalitativa romaner, och därtill mästerligt utförd. Man kan lära sig mycket om berättarstruktur, ickelinjärt berättande, metaperspektiv, författarens närvaro i texten m.m. genom att läsa och diskutera *Maus*. Likaså kan man beröra frågor om hur en självbiografi fungerar, om boken är fiktiv eller en sann berättelse, en så kallad BOATS (Based On A True Story).
5. Även om boken är omfångsrik är den lätt att ta sig igenom. Man kan också dela upp läsningen, eller bara läsa vissa delar.
6. *Maus* är strängt taget två berättelser. Dels berättelsen om Vladek och Anja Spiegelmans liv. Vi får följa dem från ungdomen i Polen, genom kriget, separationerna och koncentrationslägren, fram till freden och flytten till Sverige och sedermera vidare till USA. I den berättelsen ligger fokus på familjens historia med överlevnaden som centralt motiv.
Maus andra stora berättelse handlar bokens tillkomst. Den utgår från Art Spiegelmans alterego och handlar om hur Artie, i syfte att göra en seriebok om sin fars liv, försöker få fadern att berätta om sina upplevelser och minnen. Arties berättelser handlar dels om ett konstnärligt verks tillkomst, men minst lika mycket om den ansträngda relationen mellan far och son. Den berör frågor om skuld och sorg, hur man kan eller inte kan leva vidare efter Auschwitz och svårigheten att vara barn till en överlevande. Även om den berättelsen aldrig kan undfly förintelsen skugga, liksom inga av karaktärerna i boken heller kan, är den ändå allmängiltig och lätt att relatera till.
7. *Maus* är perfekt för ämnesövergripande studier mellan svenska, historia, bild och engelska.

8. I Sverige är grafiskt berättande fortfarande en ganska undanskymd konstform. I USA är konstarten större. Trots att *Maus* tillhör en av hävd ansedd "lägre" genre anses den vara en modern klassiker. 1992 fick Art Spiegelman det prestigefyllda Pulitzer Price Special Awards för *Maus*.
9. *Maus* är trots sitt tema inte en entydigt svartvit berättelse (metaforiskt sett). Människor är komplexa och romanens "hjärte" Vladek är inte en alltigenom sympatisk person, varken före eller efter kriget. Han överlever genom en kombination av uppfinningsrikedom och tur. Inte desto mindre är han en hjärte, om än vansinnigt jobbig som åldrande man.
10. I en intervju berättar Art Spiegelman att han är fascinerad av sitt namn. "Art" betyder ju konst, "Spiegel" betyder spegel och "man" är kort för mankind. Hans namn kan alltså läsas som "Konst speglar människan". *Maus* är just ett sådant konstverk, en spegling av hur det är att vara människa.

Frågor för klassrummet

Huvudtemat för *Maus* är ju Förintelsen. Du har sannolikt läst eller sett andra berättelser om Förintelsen och Nazismen. Vilka då? Hur upplever du *Maus* i förhållande till andra böcker eller filmer du tagit del av? Kompletterar den en bild du redan har av andra världskrigets judeutrotning eller visar Spiegelman en annan bild? Är perspektiven i dina olika läsarerfarenheter om andra världskriget liknande? Har *Maus* lärt dig något nytt om Förintelsen?

Berätta om huvudkaraktären Vladek och hans liv. Vad får han utstå? Hur är han som person före, under och efter kriget? Vad kan du säga om Vladeks relation till sin första fru Anja respektive till andra frun Mala? Varför tror du Anja tog livet av sig?

Om du tänker efter noga kan du säkert hitta fler berättelser i boken än bara den som handlar om Vladek under tiden för andra världskriget. Vad handlar boken mer om? Hur växlar Spiegelman mellan dessa berättelser? Du kan se exempel på s. 54 och s. 59. Kan du hitta egna exempel? Är det svårt att hänga med i växlingarna?

Maus 1 inleds med orden: "Jag åkte ut och hälsade på pappa i Rego Park. Jag hade inte träffat honom på länge – vi stod inte varandra nära". Berätta mer om relationen mellan Vladek och Artie. Vad känner de för varandra? Hur är Artie som person? Varför är det så viktigt för Artie att teckna sin fars historia?

När man pratar om berättelser som inte löper kronologiskt brukar man tala om icke-linjärt berättande eller uppbruten berättarstruktur. Texten kan hoppa i tid, mellan olika biberättelser eller mellan olika personer. Försök föreställa dig att *Maus* var en strikt kronologisk berättelse. Hur hade den sett ut så? Vad hade varit med? Vad tror du inte skulle varit med?

Titta lite närmre på de fyra nedersta bilderna på s. 176, där Artie diskuterar arbetsprocessen kring sin bok med sin fru. *Maus* är här metafictionell. En metaberättelse är en berättelse om tillkomsten av verket själv. Författaren tar ett steg tillbaka, betraktar verket och lägger till ännu en textnivå. Det kan vara ett sätt att till exempel väcka frågor om fiktion och verklighet, sanning och berättelse. I *Maus* finns det flera sådana episoder. Kan du hitta några fler? Varför tror du Spiegelman gör så?

Maus är uttalat självbiografisk. Författaren Spiegelman har intervjuat sin egen far om hans upplevelser av judeförföljelser och koncentrationsläger. Frågan är om man för den skull kan kalla den för "en sann berättelse"? Vad tycker du? Hur tillförlitliga är Vladeks minnen? Kan man lita på Arts berättarröst? Kan du hitta argument för och emot?

Spiegelman ritat skilda etniska grupper och nationaliteter som olika djur. Vilka djur finns med i boken? Hur ser djuren ut? Är de gulliga? Har de personliga uttryck? Ansiktsuttryck? Varför tror du att han framställer karaktärerna som just djur? Varför tror du att Spiegelman använder sig av etniska stereotyper? Beter sig alla inom en och samma djurart likadant? I inledningen av *Maus II* har Arty och hans fru en dispyt om vilket djur hon ska porträtteras som i berättelsen. Varför tror du hon blir så upprörd över att Arty först inte avser rita henne som samma djur som han? Vilket djur är svenskar ritade som?

Vilka olika bildtyper kan du hitta i *Maus*. Hur ser bilderna i *Maus* ut i jämförelse med andra serier du har läst? Uttrycker bild och text alltid samma sak eller händer det att bilden uttrycker något annat än texten berättar?

Skulle du rekommendera andra att läsa *Maus*. Om så är fallet, varför? Om inte, varför inte?

Länkar:

1. Bra introduktion på engelska. BBC Battle Of The Books, Kev F Sutherland berättar om *Maus*.

<http://www.youtube.com/watch?v=soUHcd-dljE>

2. Utförlig lärarhandledning inkl. länkar på Random House:

<http://www.randomhouse.com/highschool/catalog/display.pperl?isbn=9780394747231&view=tg>

3. TV-klipp. Art Spiegelman berättar om sitt arbete.

<http://www.youtube.com/watch?v=9sFjDc-ooMY>

4. Tredelad irländsk radiointervju med Art Spiegelman:

<http://www.youtube.com/watch?v=0Lx7jDjtGQY&p=87540C05C9E87B8F&playnext=1&index=1>

http://www.youtube.com/watch?v=w6_T6_1l6kY&feature=related

<http://www.youtube.com/watch?v=AeuxBOOSYKo&feature=related>

5. *Be A Nose*. Animerad film av Art Spiegelman

<http://www.youtube.com/watch?v=EemERwpa9Zg>